

УДК 728.04(477:478)"19"

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2022.03.601>

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕКОРУ ТРАДИЦІЙНОГО ЖИТЛА НА УКРАЇНСЬКО-МОЛДАВСЬКОМУ ПОГРАНИЧЧІ В ХХ СТ.

Юлія ЖДАНОВИЧ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5611-4475>

аспірантка, Київський національний університет
культури і мистецтв, кафедра дизайну,
вул. Євгена Коновальця, 36, 01601, Київ, Україна,
e-mail: Yuliia.rakoiedova@gmail.com

Мета статті — проаналізувати роль еволюції декору традиційного житла на українсько-молдавському пограниччі в ХХ ст. Ряд типових ознак дають змогу виокремити традиційне житло українсько-молдавського пограниччя у період минулого століття в окремий комплекс народного житла українців. Водночас *актуальності* набуває розробка критеріїв такої комплексно-аналітичної оцінки. *Об'єкт дослідження* — історико-культурні особливості декору традиційного українського житла. *Предмет дослідження* — декор традиційного житла в регіоні українсько-молдавського пограниччя. У статті розглянуто *географічні межі* українсько-молдавського пограниччя в період ХХ століття.

У публікації використані такі *методи* дослідження: компаративний, типологічний та описовий методи аналізу еволюції декору традиційного житла, узагальнення, комплексний підхід. *Новизна статті*: показано, що своєрідність художнього вирішення варіанта житла на українсько-молдавському пограниччі обумовлювалася сполученням конструктивної однорідності усього житла з широким застосуванням монументальних розписів. *Результати дослідження (висновки)*. Спільність оздоблення, декору та й загалом основних типологічних ознак житлових комплексів молдаван з українським народним житлом у регіонах Поділля й Одещини є закономірним проявом тривалих міжетнічних контактів у пограниччі Східної Європи.

Ключові слова: декор, традиційне житло, українсько-молдавське пограниччя, порубіжжя, етнос, орнамент, розпис, будинок, матеріальна культура.

Yuliia ZHDANOVYCH

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5611-4475>

graduate student department of design
Kyiv National University of Culture and Arts,
Department of Design,
36, Yevhen Konovalet Str., 01601, Kyiv, Ukraine,
e-mail: Yuliia.rakoiedova@gmail.com

EVOLUTION OF TRADITIONAL DWELLING DECOR ON THE UKRAINIAN-MOLDOVIAN BORDER IN THE XX-th CENTURY

Aim of the article. The article analyses role of evolution of decor of traditional dwelling décor on the Ukrainian-Moldovan border in the XX-th century.

Actuality. The row of typical signs allows to distinguish the traditional accommodation of Ukrainian-Moldovan border in a period of past century in the separate complex of folk accommodation of Ukrainians. At the same time actuality is acquired by development of such complex-analytical estimation criteria.

Research object: Historical and cultural features of the traditional Ukrainian accommodation decor.

Article of research: decor of traditional accommodation in the Ukrainian-Moldavian bordering region.

Chronologic, geographical limits of research. In the article the geographical limits of Ukrainian-Moldovan border are considered in the period of XX-th century.

State of theme illumination. Accommodation of many regions that have been investigated along border line have local differences that give an opportunity to educe (in a territorial context) a few variants in particular: north, south and central. In the indicated region painting of accommodation is expedient to name decorative, but not «wall-type», as not only walls but also ceiling signed with certain elements. Both on internal and on external walls there were permanent places of location of painting in a house.

Research methodology. In publications used such methods of research: comparative (at comparison of different elements of decor), typology and descriptive methods of analysis of evolution of decor of traditional accommodation, generalization, complex approach (allowed to subordinate all elements of maintenance and form of the offered article to the aim and tasks of research).

Novelty. It is shown by us, that originality of artistic decision of variants of accommodation on Ukrainian-Moldovan border was stipulated by the report of structural homogeneity of all accommodation with the wide use of the monumental painting.

Conclusions. Character of building, their location, amount, finishing quality, advantage of certain building material both for Ukraine and for Moldova was conditioned first of all by financial possibilities of certain families.

Keywords: decor, traditional dwelling, Ukrainian-Moldovan borderland, borderland, ethnos, ornament, painting, house, material culture.

Вступ. У прикордонних з Молдавією регіонах України упродовж минулих століть склався специфічний тип матеріальної культури сільського населення, зумовлений своєрідною «дифузією» етнографічно-культурного спадку, характерною для багатьох пограничних районів нашої країни. Дослідження сільського житла на українсько-молдавському пограниччі у ХХ ст. дає можливість розкрити еволюцію цієї галузі матеріальної культури у територіальному аспекті. Відповідно за сучасним адміністративно-територіальним поділом українсько-молдавське пограниччя охоплює Вінницьку, Одеську, східну частину Чернівецької області. Вказаний регіон є давньою слов'янською територією, який на початку середньовіччя був ареалом уліцько-тіверського розселення. У подальшому слов'янське (українське) населення тут співіснувало (іноді мирно, але в основному конфліктно) із представниками кочових етносів (печеніги, половці, татари, ногайці) тощо. З іншого боку, в західному напрямі від цих земель формувався молдавський етнос зі специфічними рисами матеріальної культури, в т. ч. у сфері житлового будівництва та оздоблення житла. В період XVII—XVIII століть у вказаному регіоні відбувалося переселення молдаван на українські етнічні території — насамперед це стосувалося лівого берегу Дністра (це були південні райони Поділля) й регіону Буковини. Протягом вказаного періоду українці і молдавани заснували багато сіл, і це визначило вектор культурного й побутового зближення двох народів. В окремих регіонах Поділля молдавани, які втікали на територію українських губерній від гніту Османської імперії, разом із поляками та росіянами становили значний відсоток сільського населення [1; 2].

Вказана тема знаходиться на стику декількох наук — етнографії, етнології, краєзнавства, історії, культурознавства тощо.

Стан дослідження теми Проблематика традиційної матеріальної культури в українсько-молдавському пограниччі як частина більш широкого питання — етнографії слов'янсько-романського пограниччя знайшла своє відображення у досить нечисленному переліку досліджень (розвідки таких авторів як А.О. Максименко, В.В. Борщевський, Д.-М. Войцилаш [3], Н.В. Стрельчук, М.К. Чучко, Б.М. Боднарюк, І.Д. Воротняк, М.Г. Герман

та ін. [4] Водночас тематика декору українського житла у сільській місцевості вивчалася незрівнянно більшим числом дослідників — серед фахівців із вказаної теми слід вказати такі імена: А.Г. Данилюк [5], Т.В. Косміна [6], М.С. Дністрянський [7], С.А. Макачук [8], А.Г. Перетокін [9], Я.М. Тарас [10] і десятки інших науковців. Окреслена проблематика потребує більш докладного вивчення саме у контексті етнічних погранич у різних регіонах України. Проблематика матеріальної культури міжнародного порубіжжя нашої країни також починає системно досліджуватися із різних точок зору (А.О. Петрова та ін. [11]).

Основна частина. Дослідження оздоблення і декору житла південно-західних регіонів України розпочалися із початку ХХ століття (матеріали етнографічних розвідок К. Шероцького, які переважно стосуються Поділля [12]. З урахуванням локальних особливостей народної архітектури, В. Самойлович виділив українсько-молдавське прикордоння (Поділля) в окремий район, підкресливши саме специфічний характер декору житла, а також поліхромність його розписів [13; 14; 15]. Наразі відомості з етнографії й монографічні описи окремих міст, приміських окраїн та селищ українсько-молдавського прикордоння упродовж ХХ століття, зокрема зображення й описи компонентів інтер'єра, предметів декоративно-прикладного мистецтва, матеріали про звичаї, обряди та символіку, пов'язану із житлом, знаходяться у фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. Традиція здійснювати оздоблення стін житлового помешкання за допомогою кольорового розпису була характерна для всієї України, але кожен регіон і кожна історико-етнографічна область, у т. ч. українсько-молдавське прикордоння, має власні риси неповторності, що забезпечувало локальну своєрідність художніх образів. Розглядаючи особливості декору традиційного житла нашої країни, у т. ч. принципи народного живопису, П. Юрченко виокремив 3 базових композиційних прийомів, що були безпосереднім чином пов'язані з формою поверхні, на якій вони розміщуються: 1) вузька кольорова стрічка, малюнок якої складається із прямих, хвилястих, зигзагоподібних елементів або дрібного орнаменту; 2) мальовниче заповнення поверхні стіни рослинним орнаментом (вазоном); 3) килим-

на композиція із геометричним чи шпалерним типом орнаменту [15, с. 84]. Як і в інших регіонах Східної Європи, на ранніх етапах розвитку архітектури в українсько-молдавському прикордонні основними засобами декору традиційного житла були фактура й колір матеріалів, що пропонувала людині природа. Я.М. Тарас підкреслює, що сакральна дерев'яна архітектура українців Карпат, у формах і символах якої горяни виявили і зберегли загальноукраїнську спільність та яскраву регіональну специфіку, є історичним феноменом і найвищим виразом народної традиційної будівельної культури [10, с. 146]. Таким чином, вибору прийомів художнього творення архітектури значною мірою сприяв місцевий будівельний матеріал. З огляду на вказане, зумовлені матеріалом архітектурно-художні прийоми декору житла майже до початку ХХ ст. не зазнали істотних змін, а лише пройшли трансформацію у ході історичного розвитку.

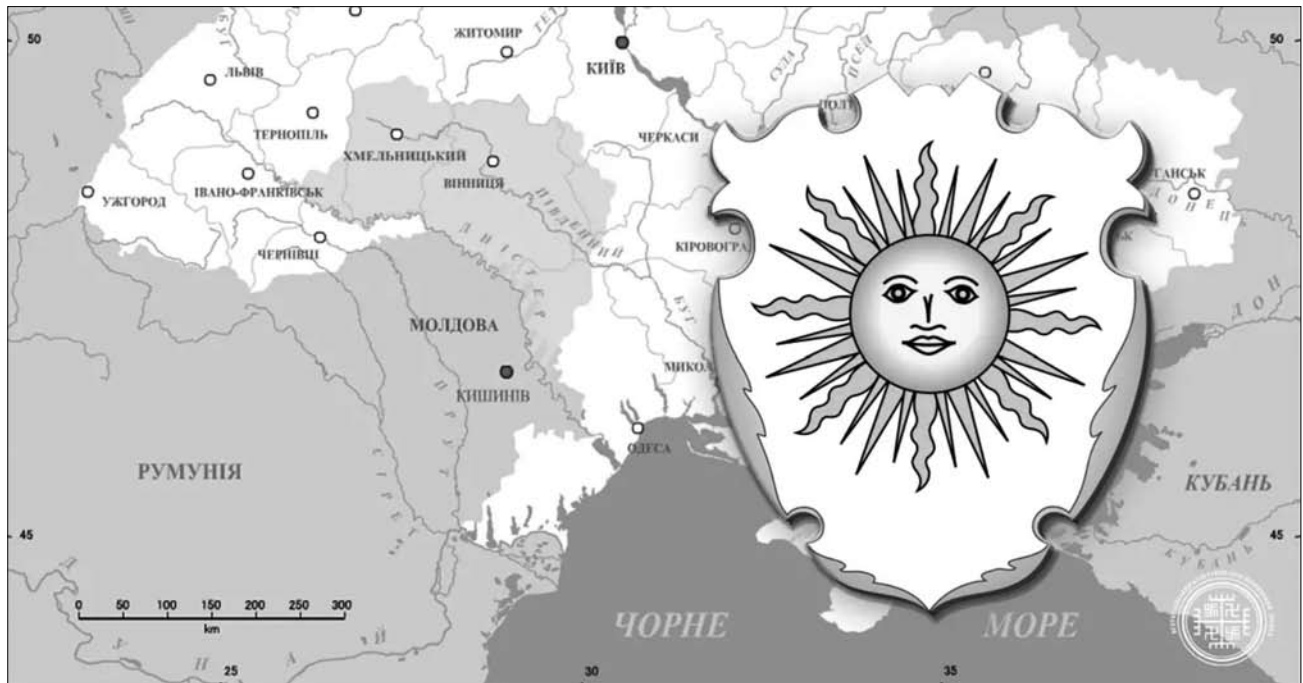
Принципи декоративного вирішення українського народного житла в прикордонних регіонах з Молдавією значною мірою обумовлені використанням глини як переважаючого у цьому районі будівельного матеріалу. Гладка поверхня обмазаної й побіленої стіни давала значні можливості для розвитку мальовничо-кolorистичних засобів її декору. Архітектурно-декоративні прийоми оформлення народного житла досить природно сполучалися з іншими різновидами народного мистецтва, які набули значного розповсюдження в українсько-молдавському прикордонні — це були, насамперед, гончарство, ткацтво, вишивка, килимарства. Ці види мистецтва розвивали художні традиції декору традиційного житла. Знання з освоєння кольорових глин, які були вельми розповсюдженими у цій частині України, і рослинних фарб для декорування народних виробів сприяли розвитку й удосконаленню декоративних прийомів оздоблення житла.

У художньому оздобленні народного житла в українсько-молдавському прикордонні закономірно сполучалася практична доцільність й художньо-естетична виразність. Характерною особливістю українського народного житла на Поділлі й Одещині у ХХ столітті була й лишається його мальовничість. Спосіб прикрашувати житло малюнками уходить корінням у багатовікову історію. Ще у період первісного ладу люди на території України зображу-

вали живих істот й геометричні фігури на стінах печер, яка слугувала їм за житло. Як свідчать археологічні матеріали, знайдені у ході розкопок на території сучасної України (Вінницька, Чернівецька області), стіни жител білилися і мали червоні прикраси. У період розповсюдження Трипільської культури глиняні форми житла були орнаментовані поліхромним розписом. Стіни з внутрішнього боку, долівка, поріг, а також передній виступ основи орнаментувалися чорним монохромним розписом, а зовнішні зрізи були білими. Звичайно, що значна протяжність регіону українсько-молдавського прикордоння зумовила значні відмінності в оздобленні житла. Вказаний регіон ніби витягнутий із півночі на південь, що зумовлює досить великі відмінності не лише географічного, але й етнографічного характеру.

Прагнення забезпечити прикрашення житла, перетворення його на більш ошатне, а також наявність відносно нетривких щодо кліматичних умов матеріалів (глина, крейда, вапно, гіпс) мотивувало населення українсько-молдавського прикордоння застосовувати апробовані упродовж тривалого періоду прийоми, що дозволяли забезпечувати досягнення бажаного ефекту за умов найменших матеріальних затрат. З огляду на вказане, зокрема, у північно-західній зоні українсько-молдавського прикордоння, де являлася активною дія західних вітрів і частими були опади, стіни житла, що були орієнтовані на північ та захід, фарбувалися жовтими й червоними глинами. На думку В. Самойловича, «застосування цього прийому зменшується з півночі на південь — в міру діяння цих кліматичних факторів» [14, с. 150]. Водночас досить відмінні умови склалися у південній частині українсько-молдавського прикордоння (посушливий степ) і вони зробили можливим використання прийомів виняткової декоративності. За цих умов вільне використання кольору у сміливих контрастних сполученнях на фоні багатой природи степу створює враження неповторності й краси.

У настінних розписах у декорі житла використовується і червоний колір — не так активно як у фольклорі, вишивці й ткацтві українсько-молдавського прикордоння — а насамперед при розробці квіткового орнаменту й посилення кольорового ефекту у ключових місцях мальовничої композиції. У північних регіонах вказаного історико-географічного району відзначається м'яке сполучення блідо-зелених

Поділля як осереддя українсько-молдавського прикордоння. Джерело: <https://spadok.org.ua/podillya/blog>

й ніжно-рожевих відтінків, а на півдні притаманні гарячі, червоні тони, контрастно оконтурені чорним кольором.

У досліджуваних краях великого значення у зовнішньому оформленні житла надавали декору вікон. При цьому переважали тоновані обвідки й оконтурювання, на фоні яких розміщувався орнамент. У цьому необхідно вбачати намагання майстрів доступним шляхом забезпечувати ефект зорового збільшення площі вікон, які ще на початку ХХ ст. складалися із 4—6, рідше — із 8 шибок. Орнаментація вікон є вельми різноманітною: від найбільш простих (точкових) елементів до вазонного типу наличника. При цьому для оформлення цього елемента житла була характерна певна диференціація: зокрема, вікно хатини декорувалося більш стримано, аніж вікна хати. Утім, вікна могли лишатись і недекорованими, однак тоді між ними розміщувалася декоративна композиція у формі вазона чи вінка. Водночас інколи ці два прийоми об'єднувались.

Декоративним розписом у досліджуваній період у регіоні українсько-молдавського прикордоння прикрашалися також стіни льохів, клунь, курників, вуликів. Водночас прийоми їх декорування були відмінними — адже розписи виконувались лише на тонованому фоні оскільки це відповідало практичній доцільності. Оскільки господарські будівлі у кон-

тексті планування садиби були дещо віддаленими від хати, їх художнє оформлення сприймалося на відстані. З огляду на ці фактори, відзначалися досить монументальні засоби формування декоративних розписів господарських будівель. Вони були великомасштабними й узагальненими. У подальшому зазначені споруди втрачають розпис, однак не менш декоративною лишається фіксація конструктивної основи їх будови контрастними кольорами [6, с. 125]. Усередині традиційної української хати базова увага концентрувалася на декорі печі. У цьому проявились архаїчні традиції й та роль, яку вона відігравала у сімейних і побутових обрядах. Кольоровий декор вказаного елемента житла пройшов через шлях розвитку від підводок окремих його частин локальним кольором до поліхромних витончених композицій сюжетного й орнаментального характеру.

Аналіз художнього оформлення народного житла у період українсько-молдавського прикордоння дозволяє виділити ряд провідних прийомів: диференційоване підкреслення декором певних споруд (житло, господарські будівлі) та їх елементів (чоло, причілок, стіна, призьба) у залежності від їх практичної ролі; виявлення архітектоніки окремих архітектурних і конструктивних компонентів (стіни, балок, призьби, каркасу та ін.); акцентування зорової уваги на певних елементах екстер'єру або інтер'єра (вхід, піч,

покуть тощо); імітування окремих елементів монументальної архітектури чи декоративних виробів (пілястри, наличники, шпалери, килими) [6, с. 136].

Протягом ХХ століття декоративні мотиви у декорі житла поступово позбавляються свого символічного змісту і набувають насамперед орнаментального характеру. Навіть у зображенні такого культового знака, як хрест, значне місце відводиться вільній художній трактовці. Вказане виявляється у компоюванні орнаментальних мотивів, у ритмічному чергуванні із простими геометричними кольоровими плямами — крапками, трикутниками, рисками, розетками. Що стосується молдавського житла, то представники цього етносу, що мешкали на територіях сучасної Вінницької й Одеської областей використовували аналогічні українським прийоми декору. У художньому оздобленні молдавського житла домінує багатобарвний геометричний чи стилізований рослинний мальований орнамент [6, с. 36]. З іншого боку, засоби декоративного оформлення українського житла у регіоні прикордоння з Молдавією, зокрема принципи кольорових підводок й розписів, виявляють значне число спільних рис із художніми традиціями декору молдавського народного житла. Зокрема, це стосується молдавських селищ Балтського району Одеської області та північних прикордонних районів Молдавії (Бричанський, Дондюшанський, Єдинецький). Як вже стверджувалося, протягом першої половини ХХ ст. в оформленні екстер'єрів молдавського житла набули значної популярності поліхромні розписи, насамперед рослинного характеру. Головні риси кольорових підводок були схожими з декором українського народного житла, коли вказаним прийомом забезпечувалося підкреслення каркасу, а також оконтурення кольоровими смугами вікон і дверей як архітектурних елементів. Що стосується внутрішнього декору традиційного молдавського житла досліджуваного регіону, то у житлах етнічних молдаван стіни орієнтовно на 1 метр від підлоги вздовж оббивались килимами домашнього виробництва із шерсті овець, а лави застелялись повстю також домашнього виготовлення. Уздовж лав стіни оббивались паратарами, тобто вузькими килимами, а на дерев'яних полицях розвішувались рушники, кінці яких вишивались червоними паперовими нитками й декорувались мереживом (вони називалися нафрами) [6, с. 178]. І в україн-

ських, і молдавських хатах тематика розписів упродовж тривалого періоду пройшла еволюцію від простих геометричних елементів до складних тваринних і рослинних образів, які набули рис виняткової декоративності, позбавившись свого первісного магічного й космогонічного значення. Використовуючи різні фарби, будівничі жител підкоряли художню розробку теми декоративним можливостям поверхні стіни, масштабності споруди, архітектонічності її будови. При цьому декоративний образ утверджувався за допомогою майстерності декоративних композицій, краси ліній, ритміки мальовничих форм, чергування кольору, а також повторів. Рельєфні й орнаментальні фактури, всі види рельєфного декорування окремих архітектурно-конструктивних елементів житла стають новими прийомами, провідними у декоративному вирішенні архітектури традиційного житла українсько-молдавського прикордоння (при цьому властивого для усіх етнічних груп). Як і в Молдавії, ліпні й різьблені по мокрій штукатурці елементи декору формують враження ажурних плетених народних прикрас. Для молдавського житла зокрема характерні сюжетні розписи, що на початку ХХ століття з'явилися в оформленні українського житла Кам'янець-Подільського району [16, с. 80; 1, с. 125—145]. Художні особливості певних компонентів житла досліджуваного регіону сполучаються у комплекси, у рамках яких стилістична виразність диференціюється за рядом підрайонів (умовні північ, центр, південь). Архітектурні прийоми традиційного житла обумовлюються обсягово-планувальними й конструктивними рішеннями [17].

Висновки. Серед ознак, які виділяли традиційне житло на українсько-молдавському пограниччі, в ХХ столітті були: сполучення дво- та трикамерного житла із домінуванням різних варіантів каркасної техніки виведення стін; наявність чотирихилого солом'яного чи очеретяного даху із розвиненою пластиком викладення високого гребеня; розповсюдження печі з підвісним комином над припічком; розповсюдження столу-скрині із прямою кришкою та металевою оковкою; широкий вжиток поліхромних підводок кольоровими глинами і декоративних розписів не тільки при оздобленні власне житла, але й господарських будівель, які знаходилися на дворі; вільна забудова двору з необ'єднаними будівлями та розміщенням житла, орієнтованим за сонцем. Вказа-

ні типові ознаки дають змогу виокремити традиційне житло українсько-молдавського пограниччя у період минулого століття в окремий комплекс народного житла українців. Водночас в оздобленні житла багатьох регіонів досліджуваного прикордоння мали місце локальні відмінності, завдяки яким можна виявити (у територіальному контексті) кілька його варіантів, зокрема: північний (Північне Поділля, південний (Одещина) та центральний (перехідний).

У вказаному регіоні розписи житла доцільно називати декоративними, а не «настінними», оскільки розписувались не тільки стіни, а й стеля з її елементами, долівка і навіть стіни та стеля в сінях. І на внутрішніх, і на зовнішніх стінах у хаті були сталі місця розташування розписів. Своєрідність художнього вирішення варіанта житла на українсько-молдавському пограниччі обумовлювалася сполученням конструктивної однорідності усього житла з широким застосуванням монументальних розписів. У засадах декоративного й художнього оформлення такого варіанта житла дослідники відзначають спільність із традиційним молдавським житлом. Спільність оздоблення, декору та й загалом основних типологічних ознак житлових комплексів молдаван з українським народним житлом у регіонах Поділля й Одещини є закономірним проявом тривалих міжетнічних контактів у слов'яно-романському пограниччі Східної Європи. Характер будівель, їх розташування, кількість, якість оздоблення, перевага певного будівельного матеріалу як в українців, так і в молдаван була обумовлена насамперед фінансовими можливостями певної родини.

Перспективи дослідження. Важливим і перспективним напрямом вивчення еволюції декору традиційного житла на українсько-молдавському пограниччі в ХХ ст. є порівняльний аналіз вказаних регіональних особливостей зі специфікою декору житла в українсько-румунському пограниччі (частина території Чернівецької й Закарпатської областей). При цьому слід враховувати наближеність молдавської й румунської матеріальної культури (у т. ч. в сфері традиційного житлового будівництва й оздоблення) в історії і сьогоденні.

1. Моисеенко З.В. *Архитектура сельских жилых домов Молдавии*. Кишинев: Картия Молдовеняскэ, 1973. 204 с.
2. Наулко В.И. *Развитие межэтнических связей на Украине*. Киев: Наукова думка, 1975. 276 с.

3. *Сільські території українсько-румунського прикордоння: соціально-економічний розвиток*. А.О. Максименко та ін.; редкол.: В.В. Борщевський, Д.-М. Войцилаш. Львів: НАН України; Держ. установа «Ін-т регіон. дослідж. ім. М.І. Долишнього НАН України»; Румун. акад. Наук; Ін-т аграр. економіки, 2015. 123 с.
4. Стрельчук Н.В., Чучко М.К., Боднарюк Б.М., Воротняк І.Д., Герман М.Г. та ін. *Етнокультурний та етнополітичний ландшафт прикордонних регіонів України, Молдови та Румунії: іст. ретроспектива і сучасний стан*. Чернівці: Технодрук, 2018. 255 с.
5. Данилюк А.Г. *Українська хата*. Київ: Наукова думка, 1991. 110 с.
6. Косміна Т.В. *Сільське житло Поділля кінця ХІХ—ХХ ст.: Історико-етнографічне дослідження*. Акад. наук УРСР; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ: Наукова думка, 1980. 191 с.
7. Дністрянський М.С. *Етногеографія України*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 232 с.
8. *Етнографія України*. За ред. С.А. Макаручука. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Львів: Світ, 1994. 520 с.
9. Перетокін А.Г. Традиційна українська садиба в кінці ХІХ ст. — на початку ХХ ст. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. 2016. № 7. С. 45—55.
10. Taras Y. Schools of folk temple building, types and groups of carpathian churches. *Architectural Studies*. 2019. P. 122—148.
11. Петрова А.О. Порубіжжя, пограниччя, контактна зона: до питання вивчення теми в українській історіографії. *Історичний архів*. 2016. Вип. 16. С. 205—209.
12. Шероцький К. *Художественное убранство дома в прошлом и настоящем*. Киев: Типография «С.В. Кульженко», 1914. 141 с.
13. Самойлович В.П. *Народна творчість в архітектурі сільського житла*. Київ: Держбудвидав УРСР, 1961. 340 с.
14. Самойлович В.П. *Українське народне житло (кінець ХІХ — початок ХХ ст.)*. Київ: Наукова думка, 1972. 51 с.
15. Юрченко П.Г. *Народное жилище Украины*. Москва: Гос. архитектурное изд. Академии архитектуры СССР, 1941. 85 с.
16. Лившиц М.Я. *Декор в народной архитектуре Молдавии*. Кишинев: Штиинца, 1971. 91 с.
17. Традиційна різьба в сучасній народній архітектурі українсько-молдавського Подністров'я. *Прогресивні народні традиції в збагаченні радянського способу життя*. Зб. наук. праць. Київ: Наукова думка, 1986. С. 144—153.

REFERENCES

- Moiseenko, Z.V. (1973). *Architecture of Rural Residential Houses in Moldova*. Kishinev: Kartia Moldoveiasca [in Russian].

- Naulko, V.I. (1975). *Development of interethnic relations in Ukraine*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Maksymenko, A.A. (Ed.). (2015). *Rural areas of the Ukrainian-Romanian borderland: socio-economic development*. Lviv: National Academy of Sciences of Ukraine; State Institution «M.I. Nizhnyi Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine»; Romanian Academy of Sciences; Institute of Agrarian Economics [in Ukrainian].
- Strelchuk, N.V., Chuchko, M.K., Bodnaryuk, B.M., & et al. (2018). *Ethnocultural and Ethnopolitical Landscape of Border Regions of Ukraine, Moldova, and Romania: Historical Perspective and Current State*. Chernivtsi: Technodruk [in Ukrainian].
- Danilyuk, A.G. (1991). *Ukrainian House*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kosmina, T.V. (1980). *Rural Housing of Podolia, late nineteenth to twentieth centuries: Historical and Ethnographic Study*. Acad. of Sciences of the Ukrainian SSR; Institute of Art History; Folklore and Ethnography. Rylsky M.T. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Dnestrovsky, M.S. (2008). *Ethnogeography of Ukraine*. Lviv: Ivan Franko LNU [in Ukrainian].
- Makarchuk, S.A. (Ed.). (1994). *The Ethnography of Ukraine*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Peretokin, A.G. (2016). Traditional Ukrainian homestead at the end of the 19th c. — at the beginning of the twentieth century. *Bulletin of the Transnistrian State Academy of Civil Engineering and Architecture*, 7, 45—55 [in Ukrainian].
- Taras, Y. (2019). Schools of folk temple building, types and groups of carpathian churches. *Architectural Studies* (Pp. 122—148).
- Petrova, A.O. (2016). Borderland, contact zone: to the question of studying the topic in Ukrainian historiography. *Historical archive* (Issue 16, pp. 205—209) [in Ukrainian].
- Sherotsky, K. (1914). *Artistic decoration of the house in the past and present*. Kyiv: Printing house «S.V. Kulzhenko» [in Russian].
- Samoilovich, V.P. (1961). *Folk Art in the Architecture of Rural Housing*. Kyiv: Derzhbudvydav USSR [in Ukrainian].
- Samoilovich, V.P. (1972). *Ukrainian National Housing (late 19th — early 20th century)*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Yurchenko, P., & Yurchenko, P.G. (1941). *Folk Dwelling of Ukraine*. Moscow: State Architectural Publishing House of the USSR Academy of Architecture [in Russian].
- Livshits, M.I. (1971). *Decor in the Folk Architecture of Moldavia*. Kishinev: Stiinza [in Russian].
- (1986). Traditional carving in modern folk architecture of Ukrainian-Moldovian Subnistria. *Progressive folk traditions in the enrichment of the Soviet way of life. Collection of scientific works* (Pp. 144—153). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].